

werkplaats 31

jaargang 19 | september 2021

we doen het samen

onderzoek in de praktijk
hoe werken bewoners en
professionals beter samen?

**krachten bundelen in
Rotterdam**
verbinding dankzij
diversiteit

7 festivalpartners
alleen ga je sneller,
samen kom je verder

colofon

Werkplaats voor de leefomgeving is een uitgave van KNHM foundation.

www.knhm.nl
info@knhm.nl

Redactieadres:

KNHM foundation
 Postbus 33
 6800 LE Arnhem

Redactie: Jan Smelik, Hilde Neijssel, Brigitte Korthals, Mark Molenaar, Kristel Jeurink, Boris Alberda, Jitske Tiemersma

Coördinatie en eindredactie: Mariska Lokker, Frederieke de Vries

Met dank aan: Jeroen van der Spek, Karin Wesselink, Arghje de Sitter, Els Wiegant, John Voermans

Vormgeving: Ana-Maria Marin – www.ammarin.nl

Concept: Frame Publishers

Foto omslag: VVB Fotografie John Voermans

Druk: Canon Arnhem

Oplage: 13.000 exemplaren

ISSN: 1574-2083

Werkplaats voor de leefomgeving wordt uitgegeven rondom een actueel thema. Dit nummer staat in het teken van samenwerken en is uitgebracht in samenwerking met Stichting DOEN, NOV, VSBfonds, Oranje Fonds, LSA bewoners en Nederland Zorgt voor Elkaar.

De verantwoordelijkheid van de teksten berust bij de auteurs. De inhoud van deze Werkplaats voor de leefomgeving kan geheel of gedeeltelijk worden overgenomen indien de bron vermeld wordt en de redactie daar toestemming voor geeft.

voorwoord

We doen het samen

Samen weet je meer. Je ziet, hoort en voelt meer. Je capaciteiten en talenten worden samengevoegd, zodat je elkaar versterkt en aanvult. Het is immers niet voor niks een graag gebruikt spreekwoordelijk gezegde: alleen ga je sneller, maar samen kom je verder. Als netwerkorganisatie weten we bij KNHM foundation als geen ander hoe belangrijk het is om samen te werken en op te trekken. Het zit verankerd in ons DNA om dingen samen te doen en ieders talent te benutten. Dat doen we al jarenlang, met bewoners, vrijwilligers, de overheid en andere fondsen en organisaties. Alleen ga je sneller, samen kom je verder: dat is ook de reden dat de zeven kernpartners van het We doen het samen! Festival (in wisselende samenstelling) zijn begonnen met het organiseren van Dé dag voor burgerinitiatieven. Vanuit heel Nederland komen al drie edities honderden initiatieven naar Amersfoort om kennis en inspiratie op te doen, elkaar te ontmoeten en nieuwe verbintenissen aan te gaan.

Tijdens het festival kunnen we elkaar inspireren en aanmoedigen om samen te werken aan een nieuwe samenleving. Alle partners willen actief burgerschap dan ook stimuleren en het succes van vele lokale initiatieven in heel Nederland laten zien en vieren. We ontdekten dat we daarin samen veel kunnen bereiken. Het is uniek te noemen dat bijna alle Nederlandse fondsen en organisaties op het gebied van burgerinitiatieven zich verenigen en gezamenlijk deze dag organiseren.

Het is ontzettend jammer dat we door de coronamaatregelen ook dit jaar het festival nog niet echt samen kunnen vieren. Daarom laten we in deze Werkplaats graag het belang én de impact van samenwerken op lokaal, nationaal en internationaal niveau zien. Hoe pak je dat nou goed aan? Wat zijn de valkuilen, waar moet je op letten? We geven ook het woord aan inspirerende en succesvolle initiatieven, wijzen je de weg naar de diverse organisaties en overheden en geven natuurlijk veel praktische tips voor een prettige samenwerking.

En dan beloof ik je dat zaterdag 9 april 2022 weer een dag wordt waarin genoeg ideeën ontspruiten om tijdens het We doen het samen! Festival met elkaar het verschil te maken in al die steden, dorpen, wijken en buurten!

Annemarie Jorritsma
Voorzitter KNHM foundation

04

visie

"NAAR ELKAAR OMZIEN
 ZIT IN ONS DNA"

10

BOKD

SAMENWERKEN AAN
 DE TOEKOMST VAN JE DORP

12

inspirerend voorbeeld
 VERBINDING DANKZIJ DIVERSITEIT

16

movisie

HOE WERKEN PROFESSIONALS
 BETER SAMEN

19

facts & figures

20

SAMEN OP EXPEDITIE NAAR
 NIEUWE VRIJWILLIGERS

22

inspirerend voorbeeld
 MEER BUURTGEVOEL
 DOOR DE BUURTCAMPING

24

nationaal groeifonds
 "SAMEN KUNNEN WE ECHT EEN
 GIGANTISCHE IMPACT MAKEN"

26

inspirerend voorbeeld
 "HECHTE NETWERKEN ZIJN VAN
 GROOT BELANG"

28

4 visionairs

33

column Thijs van Mierlo
 INSPIRATIE UIT INTERNATIONALE
 SAMENWERKING

34

inspirerend voorbeeld
 "DOOR ONZE TUIN ONTMOETEN MENSEN
 ELKAAR"

Bewonersinitiatieven doen het samen

“Naar elkaar omzien zit in ons DNA”

De opkomst van bewonersinitiatieven is onstuitbaar. Net als de noodzaak om samen met andere partijen te werken aan een betere wereld. Werkplaats sprak met alle organisatoren van het We doen het samen! Festival over impact maken, plezier hebben en een stille revolutie. “Bewonersinitiatieven zijn echt een substantieel onderdeel van de oplossing geworden.”

tekst: Jeroen van der Spek

Een festival dat een heel jaar duurt. Het lijkt een utopie in tijden van beperkende coronamaatregelen, maar het bestaat wel degelijk. Op 1 januari startte We doen het samen, een festival voor en door bewonersinitiatieven. Het festival, dat dit jaar voor de tweede achtereenvolgende keer digitaal plaatsvindt, laat al jaren zien hoe groot de beweging is dat bewonersinitiatieven elkaar ontmoeten, inspireren en van elkaar leren.

“Het We doen het samen! Festival is een mooie manier om bottom up-initiatieven in de gemeenschap of wijk zichtbaar te maken,” zegt Thijs van Mierlo, directeur LSA bewoners. “Met het festival kun je laten zien hoe groot de beweging is en creëer je een prachtig podium waar bewonersinitiatieven van elkaar kunnen leren en elkaar met hun enthousiasme kunnen aansteken. Dat is heel belangrijk, want bewonersinitiatieven gedijen echt bij het feit dat de initiatiefnemers het leuk vinden. Het is superleuk om met elkaar aan een mooiere buurt te werken. Het enthousiasme spat er vaak vanaf.”

Het bewonersfestival staat dit jaar wederom in het teken van de slogan: we doen het samen. Logisch, want samenwerken en samendoen zijn belangrijke drijvende krachten achter bewonersinitiatieven. Bovendien kunnen bewonersinitiatieven aanzienlijk meer bereiken als ze hun krachten samenvoegen. “Bewonersinitiatieven bestaan bij de gratie van het feit dat mensen hun krachten bundelen,” zegt Jitske Tiemersma, directeur KNHM foundation. “Dat kan samen met andere mensen uit hun straat of dorp zijn, maar ook met andere initiatieven, met de gemeente, welzijnsinstellingen en fondsen. Door samen op te trekken, heb je meer doe-kracht, kun je elkaar aanvullen in deskundigheid, bereik en netwerk en kun je uiteindelijk meer maatschappelijke impact realiseren.”

Wijsheid in pacht

Van een workshop over het kopen van maatschappelijk vastgoed tot een fiets- of wandelroute langs de trofee-winnaars van Kern met Pit: wie (digitaal) rondkijkt op het We doen het samen! Festival, ziet al gauw dat bewonersinitiatieven een onmisbaar bindmiddel zijn geworden in de Nederlandse samenleving. En dat bewonersinitiatieven net zo bij Nederland horen als de Deltawerken of de Keukenhof. “Nederlanders zijn tegelijkertijd ondernemend en sociaal,” zegt Sandra Jetten, directeur van het Oranje Fonds. “Naar elkaar omkijken zit echt in het DNA van onze maatschappij en burgerinitiatieven vormen daar een hele mooie uiting van. Met elkaar proberen problemen aan te pakken, gewoon de schouders eronder zetten en denken in oplossingen in plaats van problemen.”

“Met elkaar proberen problemen aan te pakken, gewoon de schouders eronder zetten en denken in oplossingen in plaats van problemen”

“Bewoners weten zelf het beste wat er nodig is in hun wijk en hoe bepaalde voorzieningen slimmer georganiseerd kunnen worden,” zegt Carol Gribnau, directeur Stichting DOEN. “In Rotterdam heeft de Afrikaanderwijk Coöperatie met behulp van het right to challenge de afvalinzameling van de Afrikaandermarkt overgenomen. Daardoor is er niet alleen minder zwerfafval in de buurt, maar wordt het afval beter gescheiden en kan de coöperatie mensen aan werk helpen die anders moeilijk aan de slag zouden komen. Zo’n voorbeeld laat heel mooi zien dat bewoners, als het gaat om hun eigen omgeving, vaak de wijsheid in pacht hebben.” Doe-democratie. Burgerparticipatie. Lokale kracht. Betrokken buurten. De wereld van bewonersinitiatieven kent vele gezichten en labels. Dat neemt niet weg dat de beweging steeds duidelijker haar stempel op de samenleving drukt. Ook bij het realiseren van grote maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, het organiseren van lokale zorg of het realiseren van een inclusieve samenleving.

Sleutelrol

“We moeten zo langzamerhand inzien dat bewonersinitiatieven niet meer onder de noemer ‘goh, wat leuk’ vallen, maar een substantieel deel uitmaken van de oplossing,” zegt Ben van Essen, interim-voorzitter van Nederland Zorgt voor Elkaar. “De energietransitie is kansloos als burgers er niet zelf mee aan de slag gaan. Hetzelfde geldt voor het oplossen van zorgvraagstukken. Nederland vergrijsd en ouderen willen steeds langer thuis blijven wonen. Dat krijg je alleen voor elkaar als burgers zelf initiatieven ontplooiën om naar elkaar om te zien.”

Carol Gribnau: “Bewonersinitiatieven vervullen steeds vaker een sleutelrol bij het oplossen van grote vraagstukken waar de overheid geen antwoord op heeft. Denk aan het tegengaan van eenzaamheid of de integratie van nieuwkomers. Maar ook aan initiatieven zoals Herenboeren, waarbij burgers zich met boeren verbinden om de lokale voedselvoorziening anders in te vullen. Initiatieven van onderaf worden steeds belangrijker.”
In Nederland zijn duizenden bewonersinitiatieven actief. Uit een recente inventarisatie van Nederland Zorgt Voor Elkaar blijkt dat alleen in het domein Zorg en Welzijn al bijna 1500 bewonersinitiatieven opereren. Ook de schaal van de bewonersactiviteiten wordt groter. Ambitieuze initiatieven op het gebied van burgerplanvorming, zoals het realiseren van een rondweg of de ontwikkeling van een dorpscentrum, zijn allang geen uitzondering meer.

Elkaar aanvullen

De toenemende schaal zorgt ervoor dat bewoners op steeds meer plaatsen activiteiten ontplooiën die vroeger voorbehouden waren aan de gemeente. Ze kunnen daarbij sinds zes jaar gebruik maken van het right to challenge. Met dit recht kunnen bewoners, die vinden dat ze dezelfde dienstverlening beter, goedkoper of dichterbij de buurt kunnen organiseren, de gemeente uitdagen om een dienst uit te besteden.
Thijs van Mierlo: “Meer dan de helft van gemeenten maakt gebruik van het right to challenge en de voorbeelden worden steeds diverser en interessanter. Stadsdorp Elsrijk in Amstelveen heeft via het right to challenge een eigen buurtondersteuner in dienst genomen die allerlei maatschappelijke initiatieven ondersteunt. En in het Brabantse Langeboom hebben de inwoners zelf de regie gekregen bij de ontwikkeling van een nieuw sporthart en een nieuw sociaal hart. Dat is een hele recente ontwikkeling: dat burgers zulke brede overheidstaken op zich nemen en daarmee eigenlijk terugveroveren wat vroeger van de gemeenschap was.”
“Het idee achter het right to challenge is heel mooi,” vindt ook Sandra Jetten. Toch is de term right to challenge in haar ogen enigszins misleidend. “Right to challenge klinkt alsof bewonersinitiatieven met de overheid moeten

Carol Gribnau, directeur Stichting DOEN

concurreren. Maar ik denk juist dat bewoners met hun diensten en activiteiten vaak een hele mooie aanvulling vormen op wat de overheid doet. Het Oranje Fonds heeft onlangs een prijs uitgereikt aan de Zelfregiecentra van Vriendendiensten Deventer. In deze centra krijgen mensen met geestelijke gezondheidsproblemen een steuntje in de rug van ervaringsdeskundigen die hetzelfde proces achter de rug hebben. Die begeleiding zorgt ervoor dat hun re-integratie in de maatschappij een stuk soepeler verloopt. Dat is echt een initiatief dat complementair is aan de zorg van de GGZ, en daardoor grote meerwaarde heeft.”

Participerende overheid

De opmars van bewonersinitiatieven laat zien dat er in de Nederlandse samenleving steeds meer doe-kracht is. Dat neemt niet weg dat initiatieven nogal eens vastlopen in de weerbarstige werkelijkheid van regels, wetten en bureaucratie. Bovendien weten overheid en andere maatschappelijke partijen zich lang niet altijd raad met ondernemende en creatieve bewoners.

Jitske Tiemersma, directeur KNHM foundation

“Bewonersinitiatieven bestaan bij de gratie van het feit dat mensen hun krachten bundelen”

Bernt Schneider, directeur VSBfonds

“Toen ik burgemeester van Haarlem was, werden burgerinitiatieven vaak eindeloos van de ene naar de andere afdeling doorgesluisd,” zegt Bernt Schneider, directeur VSBfonds. “Met een beetje pech was je als burgerinitiatief zo zes maanden verder. Om dat patroon te doorbreken hebben we een clubje ambtenaren van verschillende achtergronden bij elkaar gezet, dat binnenkomende initiatieven op haalbaarheid scande en ervoor zorgde dat een voorstel binnen 14 dagen bij het college B&W op tafel belandde. Als gemeente moet je actief zoeken naar manieren om bewonersinitiatieven te faciliteren. Anders blijft het een verschijnsel in de marge.”
“Naar mijn idee gaat het niet meer om de vraag hoe je burgers laat participeren, maar juist om een participerende overheid,” zegt Joost van Alkemade, voorzitter Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk. “Oftewel een overheid die niet vanuit zijn eigen regelgeving en wetmatigheid denkt, maar aansluit bij wat de burger doet. Die omslag is in mijn ogen heel hard nodig.”
Volgens Joost is de regeldruk de afgelopen jaren onder invloed van nieuwe wetgeving als AVG en WBTR (Wet bestuur en toezicht rechtspersonen) ‘buitensporig’ toegenomen en worstelen vrijwilligersorganisaties zoals sportclubs

“Het uitwisselen van kennis en ervaring is belangrijker dan ooit”

en burgerinitiatieven steeds meer met het verantwoorden van hun bedrijfsvoering of wijze van besturen. “Er komt zo veel wet- en regelgeving op vrijwilligersorganisaties af, dat je eigenlijk zou moeten zoeken naar externe ondersteuning. Bijvoorbeeld via regionale of lokale servicebalies, die initiatieven taken uit handen kunnen nemen op het gebied van financiële administratie, organisatie en juridische zaken. Met als doel dat bewoners zich weer echt op de inhoud kunnen richten.”

Grassroots-model

De afgelopen jaren zijn bewonersinitiatieven een belangrijk onderdeel geworden van het sociale weefsel in buurten en dorpen. Toch worstelen veel initiatieven met de vraag hoe ze de continuïteit van hun activiteiten kunnen bewaken, vrijwilligers aan zich kunnen binden en kunnen zorgen voor duurzame financiering.

Joost van Alkemade: “Veel initiatieven draaien mee in een soort projectfinancieringscarrousel. Ze hoppen van de ene tijdelijke financiering naar de andere. Dat betekent dat initiatiefnemers soms een onevenredig groot deel van hun tijd kwijt zijn met het zoeken van ondersteuningsgelden. Of dat al hun energie gaat zitten in het verhuren van hun accommodatie, omdat dit de enige manier is waarop ze inkomsten kunnen genereren.”

Carol Gribnau: “Stichting DOEN speelt daar op in door burgerinitiatieven verschillende vormen van financiële ondersteuning te bieden: van subsidie en lening tot participatie.” De praktijk leert dat bewonersinitiatieven in toenemende mate behoefte hebben aan nieuwe manieren van doneren en/of financieren. Zoals participatory grantmaking (democratisch geven), een vorm van doneren waarbij bewoners zelf, zonder verantwoording vooraf, invullen hoe ze het budget van een fonds besteden.

Bernt Schneider: “Fondsen hebben nogal eens de neiging om vooraf een heel lijstje met voorwaarden af te vinken. Maar het is veel belangrijker dat je als fonds een open gesprek voert met actieve burgers. Het VSBfonds is een paar jaar geleden in de cultuursector begonnen met een soort grassroots-model, waarbij we veel sneller kunnen inspelen op vernieuwende kraamkamerinitiatieven. Daarbij gaan we echt uit van de gedachte: je krijgt een donatiebedrag, doe er iets goeds mee en verantwoord je achteraf. Die werkwijze sluit ook beter aan bij burgerinitiatieven: doneren vanuit vertrouwen en de zeggenschap echt bij burgers laten.” Volgens Jitske Tiemersma zijn bewonersinitiatieven gebaat bij een betere bundeling tussen donatiegeld en maatschappelijk investeringsgeld. “Ik zou het toejuichen als er op lokale en regionale niveaus gemeenschapsfondsen komen, waarin overheid, maatschappelijke fondsen, bedrijven en particulieren geld doneren voor de financiering van lokale initiatieven. Maar ik denk ook dat we in Nederland moeten zoeken naar manieren om lokale initiatieven rechtstreeks te financieren, zodat je minder bureaucratie en transactiekosten hebt. Zo kan je meer waarde realiseren met publiek geld.”

Sandra Jetten, directeur Oranje Fonds

Ben van Essen, interim-voorzitter ai Nederland Zorgt voor Elkaar

Thijs van Mierlo, directeur LSA bewoners

Revolutie

Met de opkomst van bewonersinitiatieven is Nederland een beweging rijker die niet alleen snel kan inspelen op de behoeften van een buurt of straat, maar er ook voor zorgt dat bewoners steeds meer zeggenschap krijgen over hun directe leefomgeving. Het succes van bewonersinitiatieven en burgerparticipatie verleidde schrijver Rutger Bregman zelfs al eens tot de uitspraak dat er wereldwijd een stille revolutie aan de gang is, zeker als burgers meedraaien in het budgetteringsproces van de overheid.

Joost van Alkemade: “Nederland heeft een zeer lange traditie van mensen die zelf als bewoner of vrijwilliger het eigenaarschap pakken. Van de waterschappen tot het vrijwilligerswerk in zijn huidige volle breedte: we willen zelf steeds meer eigenaar zijn van de problemen en uitdagingen in onze leefomgeving.”

“Bewonersinitiatieven vervullen steeds vaker een sleutelrol bij het oplossen van grote vraagstukken waar de overheid geen antwoord op heeft”

Joost van Alkemade, voorzitter vereniging NOV

Jitske Tiemersma: “De beweging van bewonersinitiatieven illustreert een omslag in de samenleving die al een jaar of tien gaande is. Je kunt het niet helemaal een revolutie noemen, omdat het geen beweging is met een uitgesproken politieke agenda. Ik denk overigens dat bewonersinitiatieven wel degelijk een politieke factor zijn geworden die invulling geeft aan de maatschappelijke democratie. Bewoners bepalen met hun doe-kracht steeds meer hoe de samenleving eruitziet.”

Ben van Essen: “Revolutie vind ik een groot woord, maar er is de afgelopen tien jaar wel een enorme beweging op gang gekomen van bewoners die zelf in hun wijk of buurt aan de slag gaan om de kwaliteit van hun leefomgeving te versterken. En er is een collectief bewustzijn ontstaan dat samen oud worden betekent dat we samen aan de bak moeten. Tegelijkertijd zie je dat de definitieve doorbraak van de beweging nog stuk loopt op regelgeving en bureaucratie. Wat dat betreft is er misschien wel een echte revolutie nodig.”

Dik weefsel

Een rondgang door Nederland laat zien dat de groei van lokale initiatieven voorlopig onverminderd doorzet. Dat neemt niet weg dat veel bewonersinitiatieven zich nog in een steile leercurve bevinden. **Jitske Tiemersma:** “Het uitwisselen van kennis en ervaring is belangrijker dan ooit, net als de behoefte aan ontmoeting en inspirerende voorbeelden. Daarom is een festival als We doen het samen ook zo mooi. Maar het is ook belangrijk dat bewonersinitiatieven samen met netwerken van initiatieven en fondsen laten zien wat hun gezamenlijke impact is: die is gigantisch. Als je alle bewonersinitiatieven in Nederland met behulp van draadjes met elkaar zou verbinden, heb je een heel dik weefsel dat zich door de hele maatschappij vertakt.”

Samenwerken aan de toekomst van je dorp

Samen met de dorpen het platteland van Drenthe vitaal en leefbaar houden, dat is kortweg waar (de) BOKD voor staat. Een klein clubje betaalde medewerkers ondersteunt dorpen met advies en inspiratie. “Leefbaarheid is heel breed,” zegt adviseur **Luit Hummel**. “Van verkeersveiligheid tot landschap, van armoede tot zorgen voor elkaar.” Samen met projectmedewerker **Anton Bardie** kleurt hij het beeld van BOKD in.

tekst: Arghje de Sitter
fotografie: Saskia Jans

Begin jaren zeventig vond de provincie Drenthe dat er alleen in de grotere kernen moest worden bijgebouwd en niet in de kleine dorpen. Dat lokte protest uit in onder andere Tiendeveen: “Wij mogen hier opgroeien en trouwen, maar wonen moeten we op een flatje in Hogeveen? Dat zien we niet zitten.” Dorpen met hetzelfde probleem bundelden hun krachten, met succes, want het provinciale huisvestingsbeleid werd gewijzigd. De initiatiefnemers richtten daarna de Vereniging Brede Overleggroep kleine dorpen Drenthe op, met als doel versterking van de leefbaarheid in de brede zin.

Accentverschuivingen

Wat is nu belangrijk ten opzichte van de beginperiode? Luit Hummel ziet twee trends. “De eerste is de verschuiving van belangenbehartiger naar adviseur. Waar ‘BOKD 1.0’ vooral in de bres sprong voor het behoud van scholen en van de mogelijkheid tot bouwen in het dorp, vervullen wij nu meer een adviesrol. Dat komt ook omdat de dorpen tegenwoordig op een andere manier hun eigen kennis en capaciteit aanboren: actieve inzet van betrokken mensen met opleiding, ervaring of talenten. Zo ontstaan er ook bewonersinitiatieven buiten de klassieke

dorpsorganisaties. De tweede ontwikkeling is de focusverschuiving van het fysieke naar het sociale aspect. Eenzaamheid, armoede of laaggeletterdheid waren in 2000 als thema nog niet aan de orde. De huidige initiatieven zijn vaak meervoudig en gericht op het ‘inclusieve dorp’: iedereen die wil kan en mag meedoen.” Anton Bardie beaamt de trends die Luit signaleert. “Preventie en gezondheid waren 10 jaar geleden nog niet opgenomen in dorpsvisies. Nu wel. De coronacrisis brengt ook aan het licht dat het uiteindelijk om de mensen gaat. Het naoberschap dat van ouds-

BOKD

(De) **BOKD voor Drentse dorpen en dorpshuizen** (voorheen Brede Overleggroep kleine dorpen Drenthe) is het Drentse netwerk van en voor actieve, zorgzame en duurzame dorpen en dorpshuizen. De (nu) 245 dorpen en dorpshuizen werken al sinds de oprichting in 1975 samen aan het versterken van een leefbaar platteland. www.bokd.nl

Luit Hummel

is een van de zes betaalde krachten. Geboren in Assen en sinds 2008 projectmedewerker van BOKD.

Anton Bardie

is zelfstandig ‘ondernemer in waardevolle streken’ en sinds een jaar of 10 betrokken bij BOKD.

her in die dorpen zit heeft wel een knooi gehad, als ik het op z’n Drents mag zeggen, maar het is er nog! De mensen hechten aan sociale cohesie: omzien naar elkaar.”

Sterren oppoetsen

Een mooi voorbeeld van wat BOKD doet is het vijfsterrenprogramma, waarbij de vijf sterren staan voor de sociale aspecten van een dorp: identiteit en dorpscultuur; verenigingsleven en ontmoeten; zelforganisatiekracht; leren van elkaar en zorgen voor elkaar. Met een BOKD-adviseur als procesbegeleider gaat een dorp in gesprek over de kwaliteit van die vijf sterren. Welke sterren stralen en welke hebben een poetsbeurt nodig? **Luit:** “Het dorp brengt zelf in beeld wat er nodig is voor leefplezier. Zo’n maand of 3 zijn we bezig met verzamelen en analyseren. Daarna blijven bewoners betrokken bij die vijf sterren, het komt in het DNA van het dorp te zitten.” Anton deed als vrijwilliger mee in zijn eigen dorp, Schoonloo. “Het dorp wordt echt op een leuke en laagdrempelige manier aangezet om te praten over wat er goed gaat en wat dat betekent in de gemeenschap. We kregen inzicht in hoe we met elkaar omgaan en leerden om daar rekening mee te houden. Ook in andere dorpen zien we dat dit project de mensen bewust maakt van hun krachten en talenten maar ook van de noodzaak tot samenwerken en de boel bij elkaar houden.”

Bewonerskracht organiseren

Zo’n 80 procent van de Drentse dorpen is BOKD-lid en de provincie is vanaf de start een trouwe ondersteuner. Ruim 10 jaar geleden zijn ook de Drentse dorpshuizen aangesloten. Het beheer van de dorpshuizen is een vak apart, zeker sinds de meeste zelf de broek moeten ophouden. Hiervoor heeft de BOKD een specialist in dienst. BOKD heeft veel kennis in huis en beschikt over een enorm netwerk. Als kenner van de dorpen en het platteland haakt het daarom aan bij veel overleggen en projecten. Zeker als het gaat om de vraag: hoe betrek je bewoners bij dorpsontwikkeling? Steeds meer (kennis)organisaties werken met BOKD samen, waarbij BOKD specialist is in het organiseren van bewonerskracht. **Anton:** “Dat is de kern van ons werk: zorgen dat zoveel mogelijk mensen meedenken en betrokken raken bij de toekomst van hun dorp en omgeving. Daarin zijn we creatief en vernieuwend, zoals met kunst of een spel. Het is een uitdaging om iedereen aan te spreken, dorpsbreed.”

Verbinder

BOKD werkt altijd samen met partners, maar ook met netwerken tussen dorpen. Bijvoorbeeld bij de functieverbreiding van de dorpshuizen. Die willen meer organiseren dan alleen ontmoeten om te kunnen blijven bestaan. **Luit:** “Het mooie hier is dat de dorpshuizen ook onderling samenwerking zoeken,

zonder ons. Rondom bijvoorbeeld cultuur, maar er zijn de laatste jaren ook veel wooninitiatieven op eigen kracht ontstaan. Inspirerende, creatieve processen.” Vaak is BOKD de verbinder. Voor ‘Dorp in beweging’ heeft BOKD vijf dorpen met zes initiatieven bij elkaar gebracht en voor Europese subsidie gezorgd. **Luit:** “De dorpen leren van elkaar en vormen zelf een beweging van dorpen die bezig zijn met gezondheid.”

Anders organiseren

Zoek elkaar op en werk samen, dat is voor Anton de weg naar succes. “Vraag je af: wat heeft ons dorp nu nodig? Kun je daar samen slimme dingen in doen? Kun je het anders organiseren? Misschien deels professioneel, met een dorpsondersteuner in dienst. Of met een verdienmodel, zie buurtondernemerschap. Die kant gaat het op.” Luit heeft ook nog wel een paar tips: “Denk in mogelijkheden en houd jezelf een spiegel voor. Ga uit van je eigen kwaliteiten, ontdek de talenten in het dorp. Leer elkaar kennen: dat is de weg naar dorpsontwikkeling.” Luit en Anton constateren dat de woondiscussie opnieuw actueel is geworden, net als bij de start van BOKD. “Wonen, natuur en landbouw, hoe verdeel je die functies op het platteland? En hoe betrek je iedereen daarbij?”

Verbinding dankzij diversiteit

In Rotterdamse wijk Middelland

Als het gaat om cijfers van kinderen die opgroeien in armoede of eenzaamheid onder ouderen, dan scoort de wijk Middelland in Rotterdam bovengemiddeld. Maar datzelfde geldt voor de onderlinge betrokkenheid en samenwerkingen die de wijk kracht geven van binnenuit. We nemen twee initiatieven onder de loep.

tekst: Karin Wesselink
fotografie: John Voermans

HET WIJKPALEIS – de plek om het te maken

De een komt naar het Wijkpaleis voor het eten, de ander huurt of werkt in een atelier en de volgende wil met buurtgenoten sparren over bijvoorbeeld een ingrijpende renovatie aan de straat. Marieke Hillen is een van de initiatiefnemers die in de wijk woont. “Op de begane grond is een publieke ontmoetingsplek met collectieve werkplaatsen, zoals de wijkkeuken, een textielatelier, maaklokaal en een houtwerkplaats. Op de verdiepingen zijn achttien professionele werkplaatsen waar in totaal zo’n veertig mensen werken, van theatermaker tot constructeur, van kostuummaker tot keramist. En op de bovenste verdieping is een dependance van een echte wijksschool. Maar we verbinden ook mensen met potenties”, vat Marieke Hillen samen. “Voor ons is het Wijkpaleis pas echt het Wijkpaleis als niet iedereen op zijn plekje zit, maar als er interactie is tussen de verschillende gebruikers. Het samen maken staat centraal.”

Huis van de Wijk

Ondanks alle corona-maatregelen kwamen er vorig jaar zo’n 7.500 mensen over de drempel van het Wijkpaleis in de wijk Middelland. “Dankzij onze ruimtes zoals de maaklokalen konden bezoekers elkaar op een veilige manier toch ontmoeten in het Wijkpaleis. Daar was in de wijk gewoon heel erg behoefte aan. Ook bleven we maaltijden koken, maar nu kon men ze afhalen. Zo konden buurtbewoners in de rij wel even een praatje met elkaar maken.” Iedere wijk in Rotterdam heeft een ‘Huis van de Wijk’, legt Marieke uit. “In Middelland maken we het Huis van de Wijk ‘zelf’ of beter gezegd samen: 13 initiatieven werken samen als ‘Huize Middelland’. ‘Huize Middelland’ is dan ook geen groot centraal gebouw, zoals in andere wijken, maar een netwerk van kleine en grotere ontmoetingsplekken verspreid door de wijk. Waaronder het Wijkpaleis. Je kunt er terecht voor ‘formele’ zaken

als sociale programmering en steun voor mantelzorgers, maar iedere plek doet ook gewoon wat het altijd al in de wijk deed. We vullen elkaar aan. Door de diversiteit in de wijk is het talent, de kennis en de kunde ook heel divers en kun je gebruikmaken van elkaars netwerken. Dat geeft een enorme boost aan zowel de initiatieven als de samenwerking!”

Laagdrempelig

Het Wijkpaleis kwam er overigens niet van de ene op de andere dag. Eigenlijk groeide het van een initiatief voor in de zomer naar een vaste plek voor (ook) in de winter. In 2008 bedacht een aantal vrouwen Singeldingen, een zomerse plek aan de Heemraadssingel. Er kwam een oude loempiakar en ze bedachten activiteiten voor op het gras. In het volgende jaar bouwden ze een nieuwe kiosk en de derde zomer liet de gemeente water en elektra aanleggen. “Zo laagdrempelig begon onze relatie met de gemeente en

deelgemeente. We lieten zien waar behoefte aan was en wat werkte.” Die aanpak zorgde voor vertrouwen en een goede band met de ambtenaren, een samenwerking die ontzettend belangrijk is voor initiatieven zoals het Wijkpaleis. “En nu willen we als wijk ook meer invloed hebben op de reguliere budgetten. Zo denken we met de gemeente mee over duurzaamheid in de wijk, en mochten wij een project over circulariteit bedenken en uitvoeren. We hebben onszelf zelfs in de Welzijnscoalitie Delfshaven georganiseerd dat we mee gaan doen met aanbestedingen van de gemeente in onze wijk. Want wie kan dat nou beter dan bewoners zelf?”

Doortimmerde toekomstplannen

Ook al kun je bijna alle kennis en expertise uit je wijk halen, soms heb je gewoon even een ‘power-up’ nodig van buitenaf. Zo ook met hun

plannen voor de aankoop van hun pand. “Een expert uit het netwerk van WijkBV keek mee naar de financiën, KNHM foundation hielp met advies en een lening voor een verbouwing en experts van Arcadis inspecteerden de staat van het pand. Het resultaat: een enorm Excel bestand, twee jaarrekeningen en vooral goed doortimmerde toekomstplannen en ideeën voor verduurzaming: belangrijke dingen die de gemeente, banken en andere investeerders willen weten.” Want de afspraak met de gemeente is om in 2022 na drie jaar huren het schoolgebouw waarin ze zitten te kopen. “Daarvoor krijgen we niet alleen een lening van KNHM en de bank, maar we willen ook geld lenen van wijkbewoners. Het blijkt gewoon van heel grote waarde als je meerdere samenwerkingspartners hebt. Zoiets kun je niet alleen.”

www.facebook.com/hetwijkpaleis

Bram Dingemanse en Marieke Hillen

Partners

KNHM foundation ondersteunt het Wijkpaleis middels advies en een vastgoedlening vanuit KNHM Participaties. Andere partners die betrokken zijn bij het Wijkpaleis zijn onder meer LSA bewoners, vanuit het programma De WijkBV. Met een bijdrage van o.a. Stichting DOEN helpen ze de pioniers deze ambities waar te maken door experts met kennis en ervaring uit hun netwerk in te zetten. Van vastgoed-experts tot onderhandelaars en mediators, van juristen tot community builders en van zorgexperts tot energie-technen.

www.knhm.nl/wijkpaleis
www.isabewoners.nl/ondernemers/de-wijkbv

WELZIJNSCOALITIE DELFHAVEN

Voorlopig blijft het nog bij veel vergaderen, plannen schrijven en duimen dat de gemeente er hetzelfde over denkt, maar sociaal ondernemer Bram Dingemanse is ervan overtuigd dat Welzijnscoalitie Delfshaven een goede kans maakt om samen met een gerenommeerde welzijnspartij de zorg voor buurtbewoners effectief te regelen. “We zijn een wijknetwerk met 52 bewonersinitiatieven die hun krachten efficiënt kunnen bundelen, zo bleek tijdens de eerste lockdown vorig jaar. Binnen drie dagen hadden we een website in de lucht waar vrijwilligers en mensen met een hulpvraag zich konden aanmelden: Delfshaven Helpt. Honderden vrijwilligers deden boodschappen of brachten mensen naar de huisarts. Een jaar geleden presenteerde de gemeente haar beleidsplan Welzijn. We roken onze kans: meedoen met de aanbesteding. We zochten contact met de huidige welzijnsaanbieder in ons gebied, maar zij wezen ons samenwerkingsvoorstel af. Drie anderen vonden ons wél interessant. Met DOCK hebben we nu een deal. Als zij de aanbesteding winnen gaan ze met onze welzijnscoalitie samenwerken op basis van gelijkwaardigheid en transparantie. Het wijknetwerk kan zich dan optimaal ontwikkelen. Lokaal tenzij wordt het leidende principe.”

Sociale verbindingen

“Het beleid is steeds meer gericht op wijkniveau, er moet meer digitaal gebeuren en de focus ligt meer en meer op prioriteitsgroepen, waaronder jongeren in armoede, ouderen die langer thuis moeten blijven en kwetsbare Rotterdammers met psychische of lichamelijke uitdagingen. Het idee is dat zij meer in de wijk blijven in plaats van naar instellingen gaan. Dat betekent dat ook preventie en sociale verbindingen belangrijker worden. Dat is precies waar we goed in zijn. In Middelland hebben we vijf jaar ervaring met welzijnswerk door buurtprojecten. Met 13 initiatieven vormen we een huis van de wijk in zelfbeheer:

Huize Middelland, zoals Marieke vertelde. Dat resulteerde onder andere in een groei van buurtactiviteiten en vrijwilligers van 30% in vijf jaar. Als één van de weinige wijken in Rotterdam heeft Middelland een gestaag stijgende sociale index!”

Effectiever

De coalitie heeft duidelijk een andere aanpak dan die van de grote welzijnsaanbieders, vertelt Bram. “Wij werken relationeel, we zitten niet vast aan kantoortijden en bieden continuïteit. We wonen er immers zelf. Onze vrijwilligers bieden zichzelf aan om in het kader van eenzaamheidsbestrijding bij mensen thuis aan te bellen en een gesprek aan te gaan. Hun motivatie is groot. En ze zijn

bekend met de buurt. Dat is effectiever dan een welzijnsbedrijf waar veel uitvoerend werk gedaan wordt met stagiaires of zogenaamde ‘tegenprestatie vrijwilligers’. De aanpak van die bedrijven is meer schriftelijk en minder persoonlijk. Met vragenlijsten alleen bereik je geen migrantenouderen. Het VSBfonds vond ons plan voor de Welzijnscoalitie zo interessant dat ze een subsidie hebben gegeven om het verder te ontwikkelen. Ik zou het leuk vinden om in de komende jaren bij een succesvolle start te helpen. Maar als het loopt, zwaai ik ook weer af. Er zit een pionier in me. En er zijn genoeg talenten in de wijk die dit heel goed kunnen gaan draaien.”

www.delfshavencooperatie.nl

“We zijn een wijknetwerk met 52 bewonersinitiatieven die hun krachten efficiënt kunnen bundelen”

Hoe werken bewoners en professionals beter samen?

Preventief werken in de wijk

Uit diverse onderzoeken van Movisie blijkt dat collectieve bewonersinitiatieven professionals, zoals in wijkteams, kunnen helpen bij het ondersteunen van kwetsbare wijkbewoners. Maar dan is het wel van belang dat er goed wordt samengewerkt, er duidelijke werkafspraken zijn en er een goede relatie is tussen bewonersinitiatief, sociaal wijkteam en gemeente.

tekst: Mariska Lokker
fotografie: John Voermans

Om dat te bevorderen organiseert kennisinstituut Movisie vanaf september dit jaar landelijke 'leerkringen' voor zo'n tien gemeenten, hun sociale wijkteams en het brede sociaal werk. Een tweejarig project rondom de preventieve waarde van bewonersinitiatieven en de samenwerking met wijkteams. Daarvoor kijken ze naar drie bewonersinitiatieven als lerende praktijken: wat is de impact van het initiatief op het welbevinden van de wijkbewoners, wat is de preventieve waarde en hoe dragen de activiteiten bij aan preventief werken op wijkniveau?

Uit de praktijk

Movisie werkt hierin samen met collega's van het landelijk programma Integraal Werken in de Wijk (IWW). In de wijken waar geëxperimenteerd wordt, kijken ze mee naar de successen en de knelpunten en koppelen dat aan bestaande kennis over wat werkt bij preventief en collectief werken en - meer algemeen - bij een wijkgerichte integrale aanpak. In de leerkring worden de kennis en ervaringen uit de praktijk gedeeld. Hilde van Xanten, als expert werkzaam bij Movisie en IWW: "We willen natuurlijk kennis en ervaringen uitwisselen tijdens de leerkring, maar ook dat er vervolgens echt slagen gemaakt kunnen worden in de praktijk. Daarom is het volgen van de ontwikkelingen in de praktijk ook belangrijk om van te leren."

Bewonersinitiatieven delen inzichten en ervaringen

Daarnaast volgt Movisie ook drie bewonersinitiatieven als lerende praktijken. Centraal in de lerende praktijken staan de ervaringen en verhalen van de wijkbewoners. Zij hebben een belangrijke rol in het zichtbaar maken van de impact van het bewonersinitiatief. Gekeken wordt naar welke impact deze initiatieven op het welbevinden van wijkbewoners hebben en welke preventieve waarde dat heeft. Hoe doen ze dat en wat zijn daarbij de randvoorwaarden? Welke professionals hebben ze daarbij nodig (of juist niet)? Deze drie lerende praktijken delen hun inzichten en ervaringen ook in de leerkring. Hilde: "Om in een vroeg stadium hulpvragen van bewoners te signaleren en op te pakken is een passende sociale infrastructuur nodig, waarin inwoners en professionals samenwerken. Hoe kunnen professionals van sociale wijkteams, sociaal werk en gemeenten goed aansluiten op de activiteiten van bewoners? En zo samen de preventieve waarde van deze initiatieven versterken?"

Elkaar beter ondersteunen

Silke van Arum, senior onderzoeker effectiviteit: "Het gaat over collectieve bewonersinitiatieven die het omzien naar elkaar bevorderen. Dat kan op verschillende niveaus. Denk aan ontlasting van mantelzorgers, iemand naar het

ziekenhuis rijden, maar ook een vaste bridgemiddag of koffieochtend in het buurtcentrum." Dergelijke activiteiten maken het voor buurtgenoten makkelijker om elkaar te ondersteunen en een oogje in het zeil te houden en kan ervoor zorgen dat professionele zorg minder snel nodig is. Zo kunnen mensen beter en naar eigen wens in hun eigen wijk of buurt blijven wonen.

Dat beperkt zich overigens niet tot ouderen en kwetsbaren. **Silke:** "Denk aan een club voor jonge moeders waar ze hun ervaringen en tips op een laagdrempelige manier met elkaar kunnen delen; van hun favoriete merk luiers, het overleven van gebroken nachten tot aan de beste kinderopvang in de buurt. Maar ook verward gedrag of eenzaamheid wordt op deze manier sneller gesignaleerd door oplettende buurtgenoten."

Hoge werkdruk en toename hulpvragen

Uit peilingen die Movisie deed onder gemeenten blijkt dat sociale (wijk)teams mede door een hoge werkdruk onvoldoende toekomen aan proactief en preventief werken en het faciliteren van collectieve oplossingen. Daarbij willen kwetsbare bewoners soms liever geen bemoeienis van professionals. Dan is het goed als op een laagdrempelige manier door een bewonersinitiatief vinger aan de pols gehouden kan worden of onderlinge hulp geboden wordt. Daarop inspelen en vervolgens effectief samenwerken met het initiatief is iets waarin gemeenten nog een grote slag kunnen maken. —

Kijk op www.movisie.nl voor meer informatie, onderzoeken en de monitor bewonerscollectieven. Of kijk op www.integraalwerkenindewijk.nl voor meer informatie over de aanpak en samenwerking.

“Ook verward gedrag of eenzaamheid wordt op deze manier sneller gesignaleerd door oplettende buurtgenoten”

We doen het samen

Samenwerken kan je veel voordelen opleveren. Je hebt samen immers meer kennis, meer geld of meer mensen. Daardoor kun je als bewonersinitiatief of wijkbedrijf andere of betere activiteiten, producten en diensten leveren. De zeven fondsen en organisaties die kernpartners zijn van het We doen het samen! Festival, weten er alles van en helpen je graag verder! Hier stellen ze zich aan je voor, zodat je snel kunt zien bij wie jij terecht kunt als je op zoek bent naar **kennis**, **geld** en/of **netwerk**.

KNHM foundation daagt mensen uit hun leefomgeving socialer en mooier te maken. Inspireert, adviseert en verbindt maatschappelijke initiatieven waardoor zij sneller groeien.
www.knhm.nl

Geeft initiatieven gratis advies op maat, organiseert regelmatig workshops en biedt technisch inhoudelijke expertise aan via Arcadis.

Helpt je bij het vinden van financiering. KNHM Participaties biedt bewonersbedrijven passende financiering bij de aankoop van vastgoed.

KNHM bestaat uit een landelijk netwerk van 150 adviseurs die initiatieven (groot en klein) op vrijwillige basis verder helpen.

VSBfonds,
iedereen doet mee

VSBfonds steunt projecten die tot doel hebben dat iedereen mee kan doen in de samenleving. Zoals projecten die bijdragen aan het creëren van betrokken buurten, waar mensen elkaar ontmoeten, naar elkaar omkijken en zich inzetten voor hun buurt.
www.vsbfonds.nl

Deelt graag kennis en ervaringsverhalen via workshops en op betrokkenbuurten.nl

Heeft geld beschikbaar voor startende bewonersinitiatieven en doorontwikkeling naar een duurzame financieringsmix.

Via adviseurs van VSBfonds kun je in contact komen met andere organisaties die relevant zijn voor jouw initiatief of project.

LSA Bewoners
Het LSA is een netwerk van bewoners-groepen, buurthuizen in zelfbeheer, BewonersBedrijven en coöperaties.
www.lsabewoners.nl

Je kunt grasduinen in de enorme online kennisbank. Je vindt er alle essentiële informatie voor actieve bewoners. Organiseert met grote regelmaat workshops en bijeenkomsten.

LSA Bewoners is geen financier, maar kan je wel doorverwijzen of tips geven.

LSA is een vereniging met leden. De leden zijn actieve bewonersgroepen uit het hele land. Van huurdersverenigingen tot BewonersBedrijven en van buurtplatforms tot buurtcoöperaties.

Stichting DOEN ondersteunt voorlopers die zich inzetten voor een groene, sociale en creatieve samenleving. Een samenleving waarin iedereen meedoet en ertoe doet.
www.doen.nl

Organiseert bijeenkomsten voor partners die zich inzetten voor hun buurt of gemeenschap.

Biedt ondersteuning aan vernieuwende initiatieven van actieve burgers en geeft deze een vliegende start.

Verbindt via haar netwerk partners aan andere organisaties zodat zij van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen versterken.

oranje fonds
Doe je mee?

Het Oranje Fonds wil dat niemand er alleen voor staat en iedereen mee kan doen.
www.oranjefonds.nl

Ondersteunt initiatieven met kennis via inhoudelijke programma's, bijeenkomsten en informatie op de website.

Financiert sociale initiatieven en ontmoetingsruimtes. Speciale aandacht voor activiteiten gericht op eenzaamheid, armoede, vrijwillige zorg en contact tussen buurtbewoners.

Verbindt initiatieven aan elkaar en aan het netwerk van het Oranje Fonds zelf. Initiatieven kunnen hun eigen netwerk uitbreiden door deelname aan campagnes zoals NLdoet en Burendag.

mensen maken nederland

Vereniging NOV is het branche-netwerk van vrijwilligersorganisaties in Nederland, kent het veld door en door, behartigt de belangen van vrijwilligers en vertegenwoordigt de sector in binnen- en buitenland.
www.vrijwilligerswerk.nl
www.nov.nl

Op het Platform Vrijwillige Inzet vind je waardevolle kennis en informatie. Organiseert regelmatig workshops, expeditie sessies en bijeenkomsten.

Is geen financier, maar coördineert regelmatig grote projecten waarbij leden financiering ontvangen.

Verenigt haar leden op thema's en onderwerpen die het vrijwilligerswerk vitaal houden. Als vereniging vertegenwoordigen zij ruim zes miljoen vrijwilligers.

Nederland Zorgt Voor Elkaar is het landelijk netwerk van bewonersinitiatieven die zich bezighouden met welzijn, zorg en wonen.
www.nlzorgtvoorelkaar.nl

De helpdesk van NLZVE is dagelijks online en telefonisch bereikbaar voor vragen en adviezen over bewonersinitiatieven in welzijn, wonen en zorg.

NLZVE is geen financier, maar kan je wel doorverwijzen of tips geven.

De achterban bestaat uit circa 1.500 lokale zorgzame gemeenschappen. De regionale samenwerkingsverbanden hiervan zijn lid van NLZVE.

Wat zijn de voorwaarden voor een goede samenwerking?

Ben jezelf

Communiceer open en transparant. Dat betekent dat je geen dingen voor elkaar achterhoudt. En heb vertrouwen in elkaar.

Houd rekening met de ander

Begrijp wat de ander wil bereiken en focus ook op de doelen van de ander. Allebei op je eigen doel focussen werkt niet.

Versterk elkaar

Wat wil je samen bereiken? Bekijk welke obstakels je tegen kunt komen en verzin daar oplossingen voor.

Hoe betrek je meer mensen bij je initiatief

Stel jezelf de volgende vragen & ga hiermee aan de slag:

- 1 Wat doen mijn buurtgenoten of bewoners al, waar zijn ze goed in?
- 2 Wat kunnen en willen ze nog meer doen?
- 3 Wat kunnen ze daarbij zelf doen als gemeenschap?
- 4 Waar hebben ze hulp bij nodig, van buiten de buurt?
- 5 En wat kunnen alleen instanties van buiten de buurt doen.

Hoe kies je het juiste netwerk?

Stel jezelf deze vragen:

- 1 Welke netwerken zijn er in de wijk?
- 2 Welke landelijke netwerken zijn er?
- 3 Wat zoek ik in een netwerk? Zoek je opdrachten of kennis of vrijwilligers?
- 4 Wil ik bij dit netwerk horen?
- 5 Pas ik in dit netwerk?
- 6 Wat zijn de gevolgen van deel uitmaken van dit netwerk?

Expeditie Nieuwe Gezichten:

“De kennis van de één is de oplossing van de ander”

“Hè, wat heerlijk: iemand die met me meedenkt.” Zo luidde de reactie van een van de mensen die deze zomer werden getraind om de **Expeditie Nieuwe Gezichten** te gaan begeleiden. Samen met anderen nadenken over de uitdaging om meer en andere vrijwilligers aan te trekken is een van de pluspunten die het traject hen opleverde.

tekst: Els Wiegant

De Expeditie Nieuwe Gezichten is onderdeel van het programma Nationaal Jaar Vrijwillige Inzet. Nederland kent zo'n 7 miljoen vrijwilligers, het programma wil daar in twee jaar tijd maar liefst 6% bij hebben. 'Sky high' noemt Jacquélien Willemse die ambitie, "zeker in tijden van corona". Jacquélien is programmaleider en (mede-)bedenker van het concept. Toename van vrijwillige inzet is hard nodig, legt ze uit. "Organisaties en verenigingen hebben torenhoge ambities en onvoldoende mensen om die te verwezenlijken. Van overheidswege worden er bovendien

veel eisen aan vrijwilligerswerk gesteld, wat tijd en geld kost. Daar komt bij dat de participatiesamenleving steeds meer vraagt om mensen die bereid zijn – gratis – iets voor een ander te doen.”

Nieuwe bronnen aanboren

Uit welke bevolkings- of leeftijdsgroep die groei komt maakt niet uit, stelt de programmaleider. Maar als je nieuwe aanwas wilt vinden, zal je wel nieuwe 'bronnen' moeten aanboren. "Kijk ook eens naar de mensen die het vrijwilligerswerk níét met de papepel ingegoten hebben gekregen. Denk aan

“Sámen doen heeft grote meerwaarde, er vormt zich meteen een netwerk”

Nederlanders met een andere culturele achtergrond, die het woord 'vrijwilligerswerk' nauwelijks kennen omdat het in hun cultuur heel gewoon is om iets voor de buurman te doen bijvoorbeeld. Of aan degene die niet elke vrijdagmorgen beschikbaar wil zijn, maar wel bereid is om eenmalig de website onder handen te nemen. Daar moet je open voor staan.” Het programma wil zijn ambitie onder meer verwezenlijken met behulp van de landelijke campagne Mensen maken Nederland (mensenmakenederland.nu), die in september plaatsvindt. Daarnaast lag er een plan, waaraan Jacquélien haar eigen draai heeft gegeven. “Om mensen te verleiden vrijwilliger te worden is het niet voldoende dat ze eenmalig een bijeenkomst bijwonen. Je vraagt nogal wat van ze: actief worden, iets gaan doen waarvan ze niet weten of het bij ze zal passen. Daarvoor hebben ze meer inhoud, meer begeleiding en meer handvatten nodig.”

Enorm verrijkend

Zo ontstond het idee van de Expeditie Nieuwe Gezichten. Samen met 4 andere organisaties gaan deelnemers op een 'expeditie' van 16 tot 18 weken. In die tijd schrijven ze een plan om vrijwilligers te werven voor hun eigen organisatie(s) en komen ze om de 2-3 weken online bijeen. Ze krijgen theorie en tips aangereikt en bespreken samen de uitdagingen en vorderingen. De plannen kunnen per organisatie verschillen. Het is de bedoeling dat ze zijn toegesneden op het specifieke vraagstuk dat een deelnemer wil oplossen en de omstandigheden waarin dat moet gebeuren.

Dat ze het sámen doen heeft grote meerwaarde, vindt Jacquélien. “Er vormt zich meteen een netwerk. De kennis van de één is de oplossing van de ander. Sommige deelnemers – zoals coördinatoren van vrijwilligerscentrales – hebben een solistische functie. Die beschouwen dat netwerk als enorm verrijkend.”

Hetzelfde gebeurt overigens ook bij de drie organisaties waarmee het programma samenwerkt: VSBFonds, het Kansfonds en het Oranje Fonds. “Zij maken de expedities niet alleen financieel mogelijk, maar nemen ook deel aan een driemaandelijkse overleg. Daarin volgen we de voortgang en bespreken we vraagstukken, bijvoorbeeld hoe we meer diversiteit in de begeleidingsgroep kunnen krijgen. Prachtig vind ik die samenwerking.”

Confronterende vragen

De Expeditie Nieuwe Gezichten, vertelt Jacquélien, is gestoeld op principes uit onder meer de gedragspsychologie. “We stimuleren mensen om zich te verplaatsen in de vrijwilliger waarnaar ze op zoek zijn. Wat is zijn behoefte? En niet: wat is de behoefte van onze organisatie? Dat andere denken geven we de begeleiders mee.”

Tweede principe is: maak een probleem behapbaar. “De ambities van vrijwilligersorganisaties, maar ook hun motivatie, zijn vaak indrukwekkend groot. Dat kan ertoe leiden dat ze erin verzuipen. Daarom zeggen we: begin met iets kleins, probeer gewoon eens wat uit. Pak niet meteen de hele website aan, maar begin bijvoorbeeld met het aanpassen van een vacaturetekst.”

Derde belangrijke element is: zelfreflectie. “Kijk naar de cultuur die er in je organisatie of vereniging heerst. Welke gebruiken en – ongeschreven – geboden en regels zijn er? Je kunt wel zeggen: ‘de deur staat voor iedereen open’, maar als je daarachter een drempel van vijf meter opwerpt, zullen nieuwe mensen snel afhaken. Door je bewust te zijn van je organisatiecultuur kun je die op z'n minst ter sprake brengen. Het kan een hoop gedoe schelen als je bij de verwelkoming van een nieuwe vrijwilliger al meteen kunt uitleggen: zo doen wij dat hier.”

Kijken naar je cultuur kan ook aanleiding zijn voor interne discussie over de vraag hoe 'inclusief' je als organisatie wilt zijn. “Accepteer je als buurtvereniging bijvoorbeeld een voorzitter als die uit een ander stadsdeel komt? Of een heel andere culturele achtergrond heeft? Zijn alle leeftijden vertegenwoordigd in je wijkvereniging? Dat zijn confronterende vragen.” De training heet niet voor niets een 'expeditie', zegt Jacquélien. “Dit traject vraagt echt om commitment. Je moet bereid zijn om buiten de gebaande paden te denken en je moet geloven in de kracht van andere mensen.”

De Expeditie Nieuwe Gezichten is een nieuwe manier van vrijwilligers werven: samen met verschillende organisaties ga je aan de slag om nieuwe doelgroepen vrijwilligers te enthousiasmeren en werven. Je kunt op twee manieren meedoen aan een Expeditie Nieuwe Gezichten: als begeleider of als deelnemer. De eerste zeventig expeditiebegeleiders zijn inmiddels opgeleid, een aantal brengt zijn plannen nu ten uitvoer met deelnemers. Wil je meer weten over het programma Nationaal Jaar Vrijwillige Inzet en de Expeditie Nieuwe Gezichten? **Kijk op www.mensenmakenederland.nu**

Meer buurtgevoel door de Buurtcamping

Van yuppen tot daklozen, van zuigelingen tot senioren. Iedereen is welkom bij de Buurtcamping die afgelopen zomer voor de 8e keer in tientallen parken door heel Nederland de tenten opzette. Het idee erachter: een betrokken buurtgevoel in de stad creëren en mensen met een te kleine portemonnee toch een vakantie gunnen. Medeoprichter **Katusha Sol** uit Amsterdam vertelt wat het initiatief nog meer inhoudt.

tekst: Karin Wesselink
fotografie: Tom Baas, Kika Booy

“Zodra er een toegangspoort, wc’s en douches staan, krijg je al een campinggevoel. Verder is er een tent met tafels en bankjes waar je droog kunt zitten, een plek voor het kampvuur en overal hangen lichtjes. En natuurlijk staan er tentjes. Een derde van het terrein is voor mensen die geen vakantie kunnen betalen, een derde voor de vrijwilligers en een derde voor betalende gasten. Maar ook de ongewone sfeer maakt het tot een camping. Doordat mensen op blote voeten lopen, een praatje maken en kinderen broodjes bakken bij het vuur. Alleen door de tram die je hoort langsrijden, weet je dat je in een stad bent. Ik ben stadssocioloog en ik vind steden enorm fascinerend. Ik ben elke keer weer verrast. En de diversiteit aan mensen en hoe die met z’n allen dezelfde ruimte delen, vind ik heel interessant. Vanuit mijn bureau Placemakers was ik al bezig met stadsactivatie en de Buurtcamping sloot daar perfect op aan.”

Pony’s en broodjes

“Gemiddeld leert iedereen dertien nieuwe buren kennen tijdens die drie dagen kamperen in het park om de hoek. Daardoor groeten mensen elkaar nu vaker op straat en gaan ze

zich meer thuis voelen in hun buurt. Sommigen vinden werk of een huis via de Buurtcamping. Voor veel mensen is het ook een introductie met lokale ondernemers of andere instanties. Daar werken we altijd mee samen. Zo komt de kinderboerderij met konijnen of pony’s langs. En de bakker om de hoek brengt broodjes. De Buurtcamping wordt altijd door buurtbewoners georganiseerd en iedereen die wil, kan helpen met opbouwen, opruimen of met de bingo. Veel van hen geven zich na de Buurtcamping op voor ander vrijwilligerswerk in de buurt.”

“Ondertussen zijn er zo’n 43 parken in Nederland waar een Buurtcamping wordt georganiseerd. Wij geven ondersteuning bij de vergunningaanvraag en stellen bijvoorbeeld communicatie- en promotiemateriaal beschikbaar. En we helpen de financiering rond te krijgen. We hebben bijvoorbeeld nu Decathlon die tenten sponsort en is de Vriendenloterij onze partner. Die geven ons heel veel ruimte en daardoor kunnen we ons nu ook bezighouden met andere dingen, zoals het organiseren van BuurtBankjes-dagen. Dit houdt in dat mensen hun bankje in de buurt of voor het huis openstellen voor het ontmoeten van buurtgenoten.”

Onafhankelijk

“Wij bieden natuurlijk geen product aan, maar een maatschappelijke dienst. En in die zin zijn we geen onderneming, maar wel een sociale onderneming. Zonder subsidie zouden we niet kunnen bestaan, maar we zijn er niet compleet van afhankelijk. Dat is ook belangrijk, dat je niet van één geldstroom afhankelijk bent. Onze financiers hebben ons al die jaren op alle mogelijke manieren gestimuleerd, ook om onafhankelijk van hen te worden. VSBfonds en Stichting DOEN hebben ons lange tijd gesteund en dat leidde tot een heel goede band. Ik denk ook doordat we impactmetingen doen en evaluaties kunnen laten zien. En het Oranje Fonds én VSBfonds zijn de campings zelf gaan ondersteunen met geld voor douches, tenten en promotiemiddelen.”

“Mensen groeten elkaar nu vaker op straat”

Buurtcamping

Sinds 2013 helpt Stichting De Buurtcamping buurtbewoners bij de organisatie van een camping in hun eigen park. Zo willen ze bijdragen aan een socialere samenleving. Met als belangrijkste doelstelling mensen uit hun eigen bubbel te laten komen: rijk en arm, met of zonder opleiding, met een Nederlandse of niet Nederlandse achtergrond, iedereen ontmoet elkaar op De Buurtcamping.

debuurtcamping.nl

Groeiplan Versterking Gemeenschapskracht

“Samen kunnen we een gigantische impact maken”

Wat nou als we als organisaties van zelforganiserende burgers al onze netwerken gaan verbinden? Ons samen inspannen voor een krachtiger samenleving? Door een maatschappelijk fonds op te richten waaruit burgercollectieven worden gefinancierd, beheerd door de gemeenschap zelf? Dan kunnen we samen echt een gigantische impact maken, aldus **Floor Ziegler**, een van de initiatiefnemers van het Groeiplan Versterking Gemeenschapskracht. We stellen haar 5 vragen.

tekst: Frederieke de Vries

1. Hoe kwamen jullie bij dit plan?

“In gesprek met wat mensen in mijn netwerk bedachten we wat een enorme impact we zouden kunnen maken als we alle netwerken zouden kunnen verbinden. Het Nationaal Groeifonds (zie kader) hebben we toen aangegrepen om een mooi plan te presenteren aan de politiek. Een signaal aan de wereld, om te laten weten hoe belangrijk burgercollectieven zijn. Burgercollectieven hebben namelijk een enorme reikwijdte. ‘De lokale gemeenschap’ is de nieuwe zuil. Het maatschappelijk belang van burgercollectieven is groot en het is tijd om deze beweging te verbinden en te versterken.”

2. Wie doen er allemaal mee?

“Dit groeiplan is ingediend door een groot aantal organisaties van zelforganiserende burgers, waaronder LSA bewoners, MAEX, Nederland Zorgt voor Elkaar, KNHM foundation en StadmakersCoöperatie. Wij hebben ons verenigd om ons in te spannen voor een krachtiger samenleving. We zijn allemaal zwermen met knooppjes die elkaar weten te vinden. Samen willen we laten zien dat de beweging van burgercollectieven en initiatieven enorm groot is en alleen maar sterker wordt.”

3. Wat is nou precies het plan?

“Het Groeifonds heeft als belangrijk thema infrastructuur: wegen, woningen, energie en digitaal. Wij pleiten voor investering in de sociale infrastructuur. Hiermee bedoelen we alle voorzieningen die nodig zijn om de burgers te verbinden en het eigenaarschap van hun omgeving te ervaren. Denk aan een ontmoetingsplek in de wijk, gezonde leefomgeving, wonen, energie, coördinatie van welzijns- en zorgaanbod, kinderopvang, essentiële winkels, etc. Als de bewoners van elke buurt in staat worden gesteld om samen met de gemeente te bepalen wat er ontbreekt, kan dit in vijf tot tien jaar in alle buurten van Nederland op orde zijn. Uit het maatschappelijke fonds dat we in het leven willen roepen worden burgercollectieven gefinancierd, beheerd door de gemeenschap zelf. Dit fonds, geschat op 50 miljoen euro per jaar, vervangt deels de enorme hoeveelheid kleine subsidies van gemeenten en provincies.”

Nationaal Groeifonds

Met het Nationaal Groeifonds investeert het kabinet in de komende 5 jaar € 20 miljard in projecten die zorgen voor economische groei voor de lange termijn. In samenwerking met organisaties, bedrijven en instellingen ontwikkelen de ministeries voorstellen voor projecten. www.nationaalgroeifonds.nl

4. Waarom gebeurt dit nog niet op grote schaal?

“Vernieuwing is er genoeg in de gemeenschap. Het bruist en borrelt van de ideeën. Maar het systeemkader werkt niet voor dit soort initiatieven. Echte sociale innovatie vraagt om een eigentijds sociaal contract tussen overheid en de gemeenschap, waarmee maatschappelijk initiatief de basis wordt en het systeem zich dienend opstelt. Er blijft teveel hangen in het systeem, er worden teveel voorwaarden en regels gesteld waardoor de verbinding ontbreekt en burgerinitiatieven er niks meer van snappen.”

5. Wat zijn de volgende stappen?

“Jammer genoeg is ons eerste plan door de selectiecommissie afgewezen. Maar er volgen nog meer rondes, dus we gaan zeker door! Belangrijk is vooral dat we samen met al die organisaties en netwerken een signaal afgeven. Dat het vooral niet ingewikkeld hoeft te zijn als je het maar aan de burgers zelf overlaat.”

“Hechte netwerken zijn van groot belang”

Ze wil zeker niet beweren dat alle buurtinitiatieven hetzelfde zijn, maar **Marieke Koot** van LSA bewoners denkt wel dat ze allemaal iets kunnen hebben aan de toolkit Betrokken Buurten die ze hebben ontwikkeld.

tekst: Karin Wesselink
fotografie: John Voermans

“Sinds een paar jaar hoorden we steeds vaker dat buurtinitiatieven iets tegen eenzaamheid wilden doen. Maar dat ze niet zo goed wisten hoe. Als landelijke vereniging van bewoners-initiatieven hadden we dat antwoord ook niet en ik ben ook geen eenzaamheidsexpert. Ik heb plattelandsvernieuwing gestudeerd, veel dorpen en nu ook buurten begeleid op het gebied van leefbaarheid en vind het geweldig als ik mijn steentje kan bijdragen aan deze mooie buurtinitiatieven. We besloten om met zes initiatieven om de tafel te gaan zitten en te zoeken naar een rode draad om vanuit de buurt met eenzaamheid aan de slag te gaan. Deze initiatieven zitten door heel Nederland, van Gasselternijveen, naar Deventer en Breda.”

Meer oog voor elkaar

“Allemaal kregen ze een coach toegewezen. Die coaches zeiden de betrokken burens soms op heel simpele dingen. Bijvoorbeeld in een buurthuis waar de gastdames achter een computer met hun rug naar de ingang zaten. Toen die coach binnenkwam, ging ze expres aan een ander tafeltje zitten waarna ze pas gevraagd werd om erbij te komen. Maar in eerste instantie voelde het dus niet uitnodigend. Als iemand ergens nieuw is, kan dat al een reden zijn om af te haken. Soms is de drempel letterlijk een te grote stap om alleen te zetten. Buurtinitiatieven zijn vaak goed in het organiseren van ontmoetingen, zoals

koffie-ochtenden, bingomiddagen of avondwandelingen. Maar na zo’n ontmoeting kun je juist eenzaamder naar huis gaan en dat wil je voorkomen. Je wilt dat mensen van ontmoeting naar écht contact gaan. Zo tipte een van onze coaches iemand van een buurtcommissie in Breda om lift-koffiementjes te houden. Op een vaste ochtend in de week zat ze in een appartementencomplex in de hal bij de liften. Zo raakte ze in gesprek met burens die ze nooit eerder had gesproken en vroeg hen naar hun woonervaringen en wat ze eventueel anders zouden willen en welke ideeën er daarvoor waren. Er ontstonden meer onderlinge contacten, er is meer oog voor elkaar. Daarnaast is een wijkkrantje ontstaan en er zijn bankjes naast het wooncomplex geplaatst waar bewoners elkaar ontmoeten.”

Investeren in hechte netwerken

“Ten tijde van de coronamaatregelen waren de meeste initiatieven in mijn ogen heel creatief. Dan zag je dat op plekken waar al een hecht netwerk is, dit goed benut kon worden voor nieuwe manieren om contact te houden. Bijvoorbeeld in Gasselternijveen waar vrijwilligers van het buurthuis bedachten om met z’n allen klavertjes vier te gaan haken. Er werd een complete haakinstructie gemaakt zodat iedereen kon meedoen. En er was onderling contact tussen de hakers, bijvoorbeeld over hoeveel klavertjes vier je al af had. Uiteindelijk heeft de verkoop van die

klavertjes vier wel duizend euro opgeleverd voor de voedselbank in het dorp. En omdat wij dit initiatief deelden op onze website gingen anderen dat ook doen. Wat we geleerd hebben is dat die hechte netwerken en buurtinitiatieven van groot belang zijn en dat we daarin moeten blijven investeren. We hebben een digitale toolkit gemaakt die elk bewonersinitiatief kan raadplegen. Maar we zagen hier ook de beperkingen van, want niet iedereen gaat al die ervaringsverhalen en tips lezen. Dus we maakten ook een podcast en nu hebben we extra geld gekregen van ZonMw (organisatie voor gezondheids-onderzoek en zorginnovatie) waarmee we dit kalenderjaar veertig initiatieven konden koppelen aan een zogenaamde meedenker die met de toolkit in de hand meekijkt en -denkt.”

Van de daken schreeuwen

“Een tip: ga doen wat je zelf leuk vindt en wees niet te bescheiden. Ik was bij een gesprek waarbij mensen zeiden: laten we stilletjes beginnen en kijken waar het schip strandt. De betrokken coach vond dat ze het van de daken moesten schreeuwen. Hun idee kwam in de krant en toen gingen de balle-tjes meteen rollen. Iets anders: wees voorzichtig met aannames. Zo sprak ik iemand die bezorgd was over een buur waar overdag altijd de gordijnen dicht zaten. Na een gesprek bleek daar gewoon iemand te wonen die in de gothic scene zat en ’s nachts aan het gamen was.” —

Koffie-ochtend in het buurthuis

Toolkit Betrokken Buurten

Met het project ‘Betrokken Buurten’ leerde LSA bewoners samen met bewonersinitiatieven wat wel en niet werkt in buurten en dorpen. En hebben zij veel informatie verzameld om weer door te geven aan anderen in de toolkit Betrokken Buurten tegen eenzaamheid. Kijk voor meer informatie en de toolkit op

www.lisabewoners.nl/toolkit

Meerdere bijzondere en interessante sprekers hebben tijdens het We doen het samen! Festival wijze woorden gesproken. Over samenwerking, over actief burgerschap en over verbinding maken met andere mensen of met je buurt. Werkplaats dook in de geschiedenis en noteerde de meest inspirerende quotes van vier sprekers tijdens het festival

tekst: Mariska Lokker
fotografie: John Voermans

Diederik Samsom

spreker tijdens het festival in 2019

Diederik Samsom is een Nederlands politicus. Namens de Partij van de Arbeid (PvdA) was hij lid van de Tweede Kamer. Van februari 2012 tot december 2016 was hij politiek leider van de PvdA en fractievoorzitter van de PvdA in de Tweede Kamer. In september 2019 werd bekend dat Samsom benoemd is als kabinetschef van Europees commissaris Frans Timmermans, die belast is met de uitvoering van het EU-klimaatbeleid. Samsom ondersteunt Timmermans sinds 1 december 2019 bij de ontwikkeling van een Green Deal en een Europese klimaatwet.

“Wijken van het gas af halen gaat voor 10% over techniek en financiën, en voor 90% over mensen. Als een groep bewoners het idee omarmt, enthousiast is en hiermee aan de slag gaat dan gaat het zoveel malen sneller. Zonder de medewerking van de burger kan de transitie niet slagen. Veel burgers willen actief meedoen in de uitvoering van het Klimaatakkoord. Je ziet dat ook aan het enthousiasme van de bezoekers van het We doen het samen! Festival, ik heb veel mensen gesproken die samen met buurtgenoten hun huizen willen verduurzamen en dat is de beste methode om veranderingen tot stand te brengen. Uit onderzoek blijkt ook dat burgers hun eigen zorgen om het klimaat structureel hoger inschatten dan die van de burens. Het machteloze gevoel, dat het anderen weinig kan schelen, is meestal onterecht. Hartstikke zonde dus als mensen piekeren in hun eentje. Praat met je burens dus over het klimaat. Als je weet dat zij ook bezig gaan met duurzaamheid dan is de stap voor jou ook wat kleiner. Want politiek en bedrijfsleven kunnen het klimaatakkoord wel opstellen, maar zonder medewerking én samenwerking van bewoners en burgers wordt het niks met de uitvoering van alle maatregelen.”

Rocky Hehakaija

spreker tijdens het festival in 2020

De sportieve **Rocky** schopte het tot Jong Oranje, maar toen sloeg het noodlot toe: een ernstige knieblessure maakte een einde aan haar internationale voetbalcarrière. Rocky is directeur van de stichting Favela Street.

“Zodra de bal begint te rollen, vergeten we de wereld om ons heen. Dat hele simpele spelletje brengt mensen bij elkaar en geeft hoop. Voetbal is mijn instrument, het is mijn manier om contact te leggen om te communiceren. Iedereen heeft zo'n instrument: dat hoeft niet per se een sport te zijn maar dat kan ook een bepaalde mindset zijn of het talent om connectie te maken met mensen. Als je erachter komt wat jouw instrument is, dan ben je al een heel eind op weg om écht verbinding te maken. Door mijn passie voor voetbal ben ik mijn stichting Favela Street gestart. Op mijn 18e werd ik voor een tv-programma gevraagd om naar Brazilië af te reizen en belandde ik in een sloppenwijk, een favela. Een wijk vol armoede en geweld, maar op het moment dat de bal begon te rollen, ontstond ineens blijdschap en verbinding. Toen voelde ik: dát is de kracht van sport. Dit is de kracht van samen iets doen. Na mijn voetbalcarrière besloot ik mijn hart dan ook te volgen. Ik heb via crowdfunding geld bij elkaar gekregen om de stichting op te richten en ben teruggegaan naar Rio de Janeiro. Het doel van Favela Street is om de jongeren daar andere rolmodellen te laten zien door middel van straatvoetbal. Kinderen in de sloppen van Rio worden dagelijks geconfronteerd met drugsgeweld, ik wilde daar iets positiefs tegenover zetten. We weten ondertussen dat als we 30% van de community bereiken, dat er dan echt een cultuurverandering kan plaatsvinden. Daarom leiden we vooral coaches op, want die hebben een netwerk van vrienden, familie en buurtgenoten. Zo is voetbal voor mij meer geworden dan 'scoren'. Het is een middel om jongeren te laten ontdekken dat ze een nieuwe generatie rolmodellen zijn.”

Masih Hutak

spreker tijdens het festival in 2020

Masih Hutak werd in Afghanistan geboren en vluchtte met zijn ouders en broer op zijn tweede naar Pakistan. Daar overleed zijn moeder aan kanker. Uiteindelijk vluchtte hij met zijn broers en zijn vader naar Nederland, waar ze in 1998 aankwamen. Na het behalen van zijn vwo-diploma begon hij aan een opleiding tot docent Nederlands. Deze opleiding maakte hij echter niet af. In 2011 publiceerde hij de roman *Toen God nog in ons geloofde*. Daarnaast schreef hij onder andere voor de *Volkskrant* en *Das Magazin* en is hij columnist (druktemaker) voor *De Nieuws BV*.

“Tegenwoordig kun je in Amsterdam-Noord geen hoek om zonder dat er kranen en steigers als een hakbijl boven je hoofd hangen. En alles om me heen communiceert dat ik hier niet meer thuishoor. Dat ik hier niet mag zijn. Dat ik in de weg loop. Dat ik weg moet. Los moet laten. Moet oplossen. Overal om me heen verrijen woontorens uit de grond die me insluiten en tegelijkertijd uitsluiten. Van de cultuur en de architectuur tot de groenstructuur, niets wordt gespaard. De bakken met geld die hier nu worden geïnvesteerd, de utopische beelden en beloftes op billboards en artist impressions zijn bovendien allemaal niet voor ons bedoeld. Plekken waar wij onze identiteit aan ontleenden, verdwijnen in hoog tempo.

Dit is niet willekeurig, maar strategisch. Want als mensen niet een duidelijk ‘wij’ kunnen formuleren, kunnen ze ook geen verzet mobiliseren. In het boek *Mutual Aid* beschrijft de Amerikaanse advocaat en auteur Dean Spade wat wij binnen ons bewonersinitiatief Verdedig Noord ‘informele zorgorganisaties’ of ‘solidariteitsnetwerken’ noemen: mensen die zich in hun buurt langs onofficiële lijnen verenigen en die zelfstandig een

sociaal vangnet inrichten. Hij vertelt vanuit de actualiteit van de coronacrisis, maar benadrukt hoe tijdloos het is dat mensen in gemarginaliseerde levensomstandigheden het meest voor elkaar zorgen. Of zoals mijn buurvrouw Linda Carolus het zegt: daar waar mensen het minst hebben, wordt juist het meest gedeeld en gezorgd voor elkaar. Dit kan zo simpel zijn als een Facebook- of WhatsApp-groep waarin bijvoorbeeld dagelijks wordt gecontroleerd of niemand met honger naar bed gaat. Of waarin door een groep bewoners wordt gespaard voor een gezamenlijke pot die elke maand naar een andere deelnemer gaat voor bijvoorbeeld een nieuw bed of schoolboeken. In het Surinaams wordt dit ook wel *kasmoni* genoemd. Dit zijn groepen die bestaan naast organisaties als de voedsel- en kledingbank, het Leger des Heils, maatschappelijke dienstverlening, met als belangrijkste verschil dat ze zijn opgezet en worden gerund mét, vóór en dóór bewoners zelf. En dat zorgt voor het allerbelangrijkste als het gaat om samen doen: een fundamentele gelijkwaardigheid.”

Herman Tjeenk Willink

spreker tijdens het festival in 2018

Herman Tjeenk Willink is een Nederlands voormalig politicus voor de Partij van de Arbeid (PvdA) en oud-topambtenaar. Van 1991 tot 1997 was hij voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Van 1997 tot 2012 was hij vicepresident van de Raad van State. Sinds december 2012 is Tjeenk Willink minister van Staat. Hij was zes keer informateur bij Nederlandse kabinetsformaties.

“Betrokkenheid van burgers moet van onderop worden ontwikkeld, in eigen stad of buurt of bij de eigen school. De voorwaarden zijn bekend: versterk de kleinschalige verbanden, ga uit van vragen, oplossingen en activiteiten van de burgers zelf en biedt daarvoor ruimte, accepteer dat uitkomsten (daardoor) per provincie, stad of straat verschillend kunnen zijn, wees als overheid normerend en stimulerend en toon als bestuurders waardering voor de eigen inbreng van burgers. Essentie van het burgerschap, als publiek ambt, is het eigen initiatief. Burgers bepalen zelf hoe zij hun publieke ambt vervullen. Vrijheid en variatie zijn voor democratie immers essentieel. Een door het bestuur ‘gecertificeerd burgerschap’ is een contradictie. Het kweekt geen burgers, maar onderdanen. Dit betekent echter niet dat het bestuur slechts aandacht kan vragen voor de betekenis van actief burgerschap en verder maar moet afwachten of en in hoeverre burgers daaraan invulling geven. Het kan langs verschillende wegen burgerschap concreet bevorderen en doet dat ook. Enkele voorbeelden. Burgerschap komt tot bloei bij een breed gedragen besef onder burgers dat de samenleving hen niet ‘overkomt’, maar juist door henzelf collectief en individueel

gemaakt wordt en dat hun handelen of niet handelen dus de kwaliteit van een samenleving mede bepaalt. Hierin liggen de drijfveren voor gezamenlijk vrijwilligerswerk, maar ook voor individuele hulp aan medeburgers thuis of op straat. Het bestuur kan aan dat besef bijdragen door zichzelf betrokken te tonen. Burgers verwachten van het bestuur dat het de betrouwbare instantie is waar zij terecht kunnen voor informatie, dienstverlening en begrip voor hun persoonlijke problemen; de instantie die voor problemen waarschuwt en deze probeert te voorkomen. Een betrokken bestuur heeft niet alleen oog voor doelmatigheid en doeltreffendheid, maar biedt ook ruimte aan medewerkers om zich daadwerkelijk voor burgers in te zetten. Een betrokken bestuur kan een actief burgerschap ‘uitlokken’ en daarmee ook de integratie van burgers met een andere culturele achtergrond stimuleren. Burgerschap wordt ook bevorderd als het openbaar bestuur de burgersamenleving (civil society) weer ‘herontdekt’ en erkent als aanvulling op de staat én als noodzakelijk tegengewicht tegen de staat. Staat en burgersamenleving zijn immers wederzijds van elkaar afhankelijk.”

HEB JIJ EEN IDEE VOOR JE BUURT?

KOM IN ACTIE EN SCHRIJF JE IN!

Ben je geïnspireerd door de verhalen in deze Werkplaats?
Wil jij ook jouw droom realiseren in jouw buurt?
Trommel je buurtgenoten op en ga samen aan de slag!
Kern met Pit staat voor je klaar met tools, tips en contacten.
Meld je aan op www.kernmetpit.nl

www.kernmetpit.nl

column

Inspiratie uit internationale samenwerking

Om je eigen werk beter te begrijpen helpt het om het af en toe in een internationale context te plaatsen. Daarom ging ik in 2019 naar de conferentie van de International Federation of Settlements (IFS). Ik werd namens LSA bewoners als kandidaat-bestuurslid voorgedragen en deed veel inspiratie op van bewegingen in het buitenland.

tekst: Thijs van Mierlo

Thijs van Mierlo, directeur LSA Bewoners

IFS is een wereldwijde vereniging van nationale, regionale en lokale organisaties die zich inzetten om gemeenschappen te versterken. IFS wil een inclusieve mondiale gemeenschap opbouwen door mensen die lokaal werken aan sociale rechtvaardigheid te ondersteunen, inspireren en verbinden en bevindt zich daarmee in de haarvaten van de samenleving. IFS kent een lange en indrukwekkende historie die begint in 1928. Zo

speelden de leden van IFS na de val van de Berlijnse muur een belangrijke rol in het ondersteunen van ngo's en overheden in het democratiseren van de samenleving in Oost-Europa en de Baltische Staten.

Organisation Alternatives pour la Jeunesse et des Enfants uit Marokko nam de organisatie van het IFS-congres op zich. Naast IFS-leden sloten ook Marokkaanse parlementariërs en community leaders uit heel Marokko aan. We bespraken hoe we de positie van jeugd, vrouwen en minderheden in Marokko kunnen versterken. Mijn bijdrage *Is there a democratic crisis in the Netherlands?* ging over onze inspanningen voor het versterken van onze democratie en hoe LSA bewoners op haar manier bijdraagt aan een sterkere maatschappelijke democratie, door middel van participatieve democratie, community building en buurtrechten. Wat viel mij op? Dat landen zoals de Verenigde Staten, Finland, Frankrijk, Kenia en Nederland binnen een heel andere historische context opereren. Toch vinden de leden elkaar in hun zoektocht naar de best mogelijk functionerende democratie. Het viel mij ook op dat Nederland wat schril afsteekt als het gaat om de civil society. Hier in Nederland is het maatschappelijk middenveld nog nauwelijks georganiseerd en komt ze niet genoeg aan tafel bij politiek en beleidsmakers. In veel andere landen is democratie een stuk minder technocratisch en is de (partij)politieke representatieve democratie minder dominant.

We maken in Nederland nog nauwelijks een koppeling met grotere internationale doelen rondom mensenrechten en de Sustainable Development Goals. De Marokkaanse Secretaris-Generaal van het Ministerie voor Mensenrechten presenteerde het actieplan voor mensenrechten en democratie. Het plan kwam tot stand met partijen uit het maatschappelijke middenveld en is gebaseerd op consensus. Het is concreet en actiegericht en iedere paragraaf eindigt met een kopje 'capacity building': hoe rusten we de samenleving toe op deze doelen en uitgangspunten?

Actieve bewoners zouden ook in Nederland een duidelijke plek moeten hebben in het actieprogramma. Wat mij betreft een leerpunt voor het programma Democratie in Actie dat we in Nederland hiervoor in het leven hebben geroepen en dat (helaas) de ondertitel 'Voor en door gemeenten' kreeg.

Online congres

Van 14 tot en met 17 september 2021 organiseert IFS in Australië weer een groot internationaal (online) congres over social justice: <https://ifsconferentie.sydneynl>. Het verslag van dit congres kun je later dit jaar teruglezen op www.lsabewoners.nl.

Ik blijf onze internationale ervaring verder met jullie delen en werk graag samen. Wil je ook jouw ervaringen delen? Mail mij via thijs@lsabewoners.nl.

“Door onze tuin ontmoeten mensen elkaar makkelijker”

Haar favoriete kruid is tijm. “Je hebt maar weinig nodig om veel smaak aan het eten te geven én het is goed tegen hoest. Bovendien zijn de kleine bloemetjes prachtig.” Als secretaris **Anita de Graaff** van ecologische stadsoase Samentuin Vrijhoeve in het Waalwijkse Sprang-Capelle over planten begint, is ze nog niet zomaar uitgepraat.

tekst: Karin Wesselink
fotografie: John Voermans

“Veel straatnamen in de wijk komen terug in onze tuin: de akkerwinde, weegbree en kamille. We laten natuurlijk zoveel mogelijk kruiden of planten die te boek staan als onkruid, groeien. Maar we houden het wel een beetje binnen de perken. Anders zou dat ten koste gaan van de medicinale kruiden, zoals het Sint-Janskruid en de Echinacea. Dat zijn nog kleine plantjes.” Anita kreeg tuinieren van huis uit mee. Haar ouders hadden in het Westland een grote groentetuin, boomgaard en kruidentuin. Tijdens haar opleiding tot apothekersassistent leerde ze over de medicinale toepassingen van kruiden en nu is ze sinds 2018 betrokken bij de tuin. Afgelopen zomer stond voor haar in het teken van herstellen na een operatie, dus even niet met de handen in het zand. Maar als secretaris bleef er nog genoeg over: vergaderingen leiden en notulen verzorgen.

“In het buitengebied van Sprang-Capelle is weliswaar prachtige natuur, maar geen gelegenheid om samen te komen en daar moest de buurttuin voor gaan zorgen.” Een centrale ontmoetingsplek, een plek om samen herinneringen te maken. Hoe welkom zo’n plek was bleek wel toen een ongeneeslijk zieke buurtgenoot hier regelmatig met haar vriendinnen afsprak. Ze doneerde een bankje naast een bloembak en kastanjeboom aan

de tuin en dat is nu een gedenkplek. Met de groente, kruiden en bomen groeide ook de saamenhorigheid in de wijk. “Zonder dat je het weet, zijn er best veel mensen eenzaam en door onze tuin ontmoeten mensen elkaar makkelijker.”

Die buurttuin van zo’n 4000 vierkante meter was er niet van de ene op de andere dag. Zo bleek medewerking van de gemeente een lastig te nemen horde. “Het is heel belangrijk om daar een goede ingang te hebben. En ook al hadden we die: toch ging het moeizaam. Blijkbaar zijn dit soort initiatieven in het verleden niet goed gegaan en vindt de gemeente het lastig om burgers verantwoordelijkheid te geven.” Een andere horde die moest worden genomen, waren bezorgde omwonenden. “Zij waren bang dat jongeren zouden komen rotzooi trappen. Met hen zijn we goed in gesprek geweest om te vertellen dat hekken, brandnetels én een sloot het risico zou beperken. En er is nog geen hangjongere geweest.”

Uiteindelijk ging de gemeente akkoord, ze mochten een stuk grond huren en met financiële hulp van diverse fondsen paden aanleggen en bomen, planten én een groene keet kopen. “De hekken van staal kregen we gedoneerd en de bankjes maakten

we van afvalhout.” En nu zijn er dus verschillende onderdelen in de tuin: een medicinale kruidentuin, een boomgaard, bloemenweide, tuin-kruiden, groente. Er wordt van alles georganiseerd: theeproeverijen, demonstraties van grasmaaien met een zeis en spelletjesdagen voor kinderen die niet op vakantie kunnen. “Waterplanten zoeken, koolbladeren schilderen en zelf limonade maken van bijvoorbeeld de dropplant die ook in de kruidentuin staat.” Het nieuwste paradepaardje is de oogst van de ‘bijengroep’. “We hebben zoveel bloemen gezaaid dat bijen er tien kilo honing van hebben gemaakt. Onze groente verdelen we onder iedereen. Zo hebben we vorig jaar wel honderd courgettes geoogst.”

“Met de groente, kruiden en bomen groeide ook de saamenhorigheid in de wijk”

Robert-Jan: de Bes

Samentuin Vrijhoeve

In 2017 werd het idee voor de Samentuin gekozen tot het Beste Idee van Waalwijk en wonnen ze een geldprijs waardoor het balletje ging rollen. Dankzij de inzet van de vele enthousiaste vrijwilligers in de tuin en achter de schermen en dankzij sponsors (zoals VSBfonds, Prins Bernard Cultuurfonds, Rabobank, KNHM foundation en Kern met Pit) die steunen met geld, met diensten of met planten hebben de inwoners dit kunnen realiseren. Een plek om mensen uit de wijk samen te brengen, maar ook educatie en groene dagbesteding aan te bieden

www.samentuinvrijhoeve.com

**WE
DOEN
HET
SAMEN!**

**Hét festival voor
burgerinitiatieven**

**Zin in inspiratie,
nieuwe
kennismakingen
en interessante
workshops
om jouw burgerinitiatief,
project of idee een boost
te geven? **Kom, dan doen
we het samen!****

**Voor in je agenda:
Zaterdag 9 april 2022
Prodentfabriek
Amersfoort**

www.wedoenhetsamen.nu